

УДК 811. 161. 2'373 : 070

DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-08

Проблема вербальної агресії в сучасному мовознавчому дискурсі

Ніна Кухар <http://orcid.org/0000-0002-9293-6804>

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Надійшла до редакції: 07.09.2024 • Схвалено до друку: 05.10.2024

Анотація

Статтю присвячено характеристиці підходів до аналізу мовленнєвої агресії в сучасному мовознавчому дискурсі: 1) з позицій комунікативної лінгвістики вербальну агресію потрактовано як засіб маніпулювання в комунікативній взаємодії або контролю над комунікативною ситуацією; 2) у психолінгвістиці проблема мовленнєвої агресії розглядається крізь призму взаємозв'язку мови і психічних процесів; 3) соціолінгвістика інтерпретує конфліктогенні мовні тактики з урахуванням соціальних, культурних факторів, які впливають на комунікативну поведінку окремих мовців і соціальних груп. Проаналізовано використання дослідниками термінів «конфліктогенна мовна тактика», «мовленнєва агресія», «мова ворожнечі», визначено специфіку досліджень вербальної агресії в медіатекстах та мережевому дискурсі. З'ясовано, що засоби масової інформації використовують конфліктогенні мовні тактики для формування настроїв у суспільстві або окремих спільнотах; прояви вербальної агресії в мережевому дискурсі кількісно і якісно переважають над використанням конфліктогенних комунікативних тактик в традиційних формах спілкування, а масовість аудиторії онлайн-мовної комунікації посилює масштаби й ефект психологічного впливу мовленнєвої агресії.

Ключові слова: мовознавчий дискурс, мовленнєва агресія, конфліктогенна мовна тактика, комунікативна лінгвістика, психолінгвістика, соціолінгвістика, медіатексти, мережевий дискурс

UDC 811. 161. 2'373 : 070
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-08

The problem of verbal aggression in modern linguistic discourse

Nina Kukhar <http://orcid.org/0000-0002-9293-6804>

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ukraine

Received: 07.09.2024 • Accepted: 05.10.2024

Abstract

Complex socio-political processes on the global level, the Russian-Ukrainian war, changes due to the transfer of all types of communication - from politics to interpersonal relations - to social networks caused significant changes in the content and forms of communication. In the scientific literature, these changes have been studied from the viewpoints of psychology, sociology, and jurisprudence, in particular, the nature and forms of verbal aggression, the causes of its occurrence, and methods of prevention. **Purpose.** The article systematizes the main approaches to the analysis of speech aggression in linguistic discourse, in particular the concepts of communicative linguistics, psycholinguistic and sociolinguistic theories; the specifics of research on verbal aggression in media texts and network discourse are determined. The main **method** of research was the analysis and synthesis of theoretical material to distinguish approaches to the analysis of verbal aggression, to determine the specifics of research on the manifestations of conflictogenic language strategies in media and network discourses. **Results.** From the standpoint of communicative linguistics, verbal aggression is a means of manipulation in communicative interaction or control over a communicative situation. In psycholinguistics, the problem of speech aggression is considered through the prism of the relationship between language and mental processes: how speech acts reflect the inner state of a person, their emotions, motivation and cognitive mechanisms. Sociolinguistics interprets the problem of verbal aggression taking into account social and cultural factors that affect the language behavior of individual speakers and social groups. The researchers singled out the dominant language strategies of modern media discourse and the specifics of their impact on the audience. The formation of social networks as an innovative communicative space is accompanied by an increase in manifestations of verbal aggression, which is caused by a decrease in the general level of development of human culture, wartime conditions, informal circumstances of communication (spontaneity, dialogicity, situationality, brevity, expressiveness). **Originality.** The relevance of the analysis of verbal aggression in the field of linguistics is determined by the number and diversity of research on communicative processes mediated by innovative technologies. **Conclusion.** A significant part of the research on conflictogenic speech behavior is focused on virtual communication and media texts. It is important to take into account the psychological prerequisites of verbal aggression, in particular interpersonal conflicts, stressful situations, social tension or emotional pressure, which increase the perception of speech acts as aggressive. Conflictogenic communication tactics are the result of emotional states (anger, frustration, envy, fear or a sense of injustice). Verbal negativity can be realized in open (insults, intimidation, threats, bullying) and hidden forms (jokes, mockery, remarks, veiled insults). Mass media are able to shape moods in society or individual communities, using conflict-generating language strategies, therefore, they are platforms for the spread of verbal aggression and a place for its manifestation. In media texts, various means of speech aggression are used depending on the genre, the purpose of the publication and the context. Verbal aggression in network discourse quantitatively and qualitatively prevails over the use of conflict-generating communicative tactics in traditional forms of communication.

Keywords: linguistic discourse, speech aggression, conflict-generating language tactics, communicative linguistics, psycholinguistics, sociolinguistics, media texts, network discourse

---

Постановка проблеми. Складні суспільно-політичні процеси глобального рівня, російсько-українська війна, трансформації внаслідок перенесення всіх видів комунікації – від політики до міжособистісних відносин – у соціальні мережі спричинили значущі зміни в змісті й формах спілкування. За останні десятиліття медіа та мережева комунікація стали важливими складовими нашого життя, кількість їхніх користувачів сягає кількох мільярдів осіб. Переваги використання новітніх комунікаційних засобів є беззаперечними, проте динамізм, безособовість та особливий емоційний фон такого спілкування зумовили зростання проявів мовленнєвої агресії. У науковій літературі ці прояви досліджено з позицій психології, соціології, правознавства, зокрема природу, форми мовленнєвої агресії, причини її виникнення, способи запобігання. Актуальність аналізу вербальної агресії в мовознавчій царині зумовлена кількістю і різновекторністю досліджень комунікативних процесів, опосередкованих інноваційним технологіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему мовленнєвої агресії активно досліджують зарубіжні і вітчизняні науковці в ракурсі конфліктогенної мовленнєвої поведінки. В українському мовознавчому дискурсі схарактеризовано міжособистісний конфлікт (Білоконенко, 2015), структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти конфліктної комунікації (Войцехівська, 2018), маркери вербальної агресії (Форманова, 2012). Значна частина досліджень конфліктогенної мовленнєвої поведінки зорієнтована на віртуальне спілкування та медіатексти (Н. Кондратенко, Л. Швелідзе, О. Гуз, Т. Ісакова, О. Кузик). В. Чекштуріна, застосувавши метод контентного аналізу, схарактеризувала мову ворожнечі, встановила корелятивні зв'язки між психосемантичною картиною світу мовця і проявами мовленнєвої агресії (Чекштуріна, 2021). Г. Вусик визначила специфіку вираження мовленнєвої агресії під час російсько-української війни на матеріалі українських масмедіа (Вусик, 2022). У наших попередніх публікаціях за результатами анонімного анкетування здобувачів вищої освіти встановлено рівень обізнаності майбутніх учителів та працівників медіа щодо мовленнєвої агресії в соціальних

мережах, схарактеризовано варіації її проявів (Кухар, 2023; Кухар, Гандзюк, 2023).

Метою статті є систематизація основних підходів до аналізу мовленнєвої агресії в мовознавчому дискурсі, зокрема концепції комунікативної лінгвістики, психолінгвістичних та соціолінгвістичних теорій; виявлення специфіки досліджень вербальної агресії в медіатекстах і мережевому дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «мовленнєва агресія», «вербальна агресія», «комунікативна агресія», «мова ворожнечі», «мова ненависті», «дискурс ненависті» активно використовують у науковій літературі впродовж кількох десятиріч, поступово поширюючи з психолінгвістичних досліджень на інші галузі сучасного мовознавства, проте наразі немає кодифікованої дефініції цих термінів у лексикографічних джерелах. З позицій комунікативної лінгвістики, предметом дослідження якої є процеси спілкування з використанням природної мови, вербальна агресія кваліфікована як конфліктогенна мовна стратегія. У статті В. Сліпецької систематизовано погляди сучасних дослідників на природу конфліктної комунікації, визначено причини домінування мовних засобів вербалізації негативної оцінки внаслідок дії комунікативних законів. Дослідниця наголошує: «... в основних законах комунікації також виразно відображено постулат, що позитивне в комунікації сприймається як норма, а негативне завжди притягає, приваблює. Це пояснюють психологією людського ества» (Сліпецька, 2013, с. 287). З-поміж двох десятків основних законів комунікації, на думку науковиці, близько половини або безпосередньо відображають конфліктне спілкування (закон емоційного пригнічування логіки, закон прискореного поширення негативної інформації, закон притягання критики), або репрезентують комунікативний негатив як свідомий вибір мовця (закон дзеркального розвитку спілкування, закон мовленнєвого самовпливу).

З погляду тактики спілкування вербальна агресія розглядається як спроба маніпулювати в комунікативній взаємодії (двозначність, перекручування інформації) або контролювати комунікативну ситуацію (використання грубих виразів, лайки, зниження статусу співрозмовника

внаслідок використання глузливих висловів, іронії, сарказму). Мовленнєва агресія також інтерпретується як порушення комунікативної поведінки в межах національного мовного етикету.

Г. Вусик виокремила мотиви, які провокують мовленнєву агресію, зокрема потребу самоствердження, самостійності, самореалізації, самозахисту, бажання понизити соціальний статус адресата, спробу завдати моральної шкоди тощо (Вусик, 2022, с. 25). Важливо враховувати психологічні передумови вербальної агресії, зокрема міжособистісні конфлікти, стресові ситуації, соціальну напругу або емоційний тиск, які посилюють сприйняття мовних актів як агресивних. Вербальний негатив може реалізуватися у відкритій (образа, залякування, погроза, знущання) і прихованій формах (жарт, глузування, зауваження, завуальовані образи). Тому ідентифікація маркерів агресії є досить складною, дослідники визначають семантичні (негативна оцінка, образність, експресивність, стилістична маркованість) і прагматичні критерії їх класифікації (форми комунікативної ситуації, наприклад, міжособистісна, професійна, публічна, масова). На лексичному рівні основними репрезентантами вербальної агресії є інвективи в широкому значенні – мовні одиниці, вжиті в дискурсі «з метою образи співрозмовника» (Войцехівська, 2018, с. 235) і стилістично знижена лексика; на граматичному – переважно імперативні та спонукальні конструкції.

В. Сліпецька вважає, що «...станом на сьогодні у вітчизняній лінгвістиці є відносно небагато праць, у яких розглянуто явище конфліктної (негативної комунікації), зокрема не досліджено мовний аспект маніпуляцій у конфліктній комунікації, відсутня вичерпна класифікація комунікативних стратегій, їх тактик та прийомів, що функціонують у різних типах дискурсу» (Сліпецька, 2013, с. 289). Аналізуючи конфліктогенні комунікативні стратегії, маркери вербальної агресії, зокрема інвективи, О. В. Качмар виокремлює такі способи їх подолання: «...ігнорування, переключення уваги, проектування позитивних якостей «агресора», позитивні оцінні висловлювання, гумор, переконання» (Качмар, 2016, с. 56).

У психолінгвістиці проблема мовленнєвої агресії розглядається крізь призму взаємозв'язку мови і психічних процесів: як мовні акти відображають внутрішній стан людини, її емоції, мотивацію та когнітивні механізми. Вербальна агресія є результатом емоційних станів, таких як гнів, фрустрація, заздрість, страх чи відчуття несправедливості. У стресі чи емоційному збудженні людина може вдаватися до агресивних мовних актів, навіть не усвідомлюючи наслідки. Особистісні характеристики мовців, зокрема високий рівень агресивності, низький рівень самоконтролю, також впливають на використання засобів вербальної агресії. Причиною конфліктогенної комунікації є психічний стан, що спонукає мовця зосереджуватися на негативних обставинах, використовувати вербальну агресію для розрядки або фокусування на проблемі. У цей час можлива активізація певних стереотипів, спотворене сприйняття реальності, наприклад, мовець кваліфікує поведінку комуніканта як особисту образу або загрозу, реакція опонента також може варіюватися від самозахисту до вербальної агресії. Конфліктогенна комунікація в соціальних мережах має певні особливості, на які вказує Н. Кондратенко: «На нашу думку, вербальна агресія, як і інвективи, не завжди адресовані співрозмовнику і не обов'язково передбачають конфліктну взаємодію між комунікантами. В інтернет-спілкуванні дописи й коментарі учасників дискусії часто не суперечать одне одному і не містять протилежних думок, а є висловленням агресивно маркованої позиції щодо певної ситуації або особи» (Кондратенко, 2019, с. 229).

Психолінгвістика розглядає вербальну агресію не лише як індивідуальну психологічну реакцію, а й як соціально детерміновану мовну стратегію. Вона може бути частиною культурних або сімейних норм, а також певних ролей в групах чи соціальних спільнотах. В. Чекштуріна, вказавши на синонімію понять «мова ворожнечі (hate speech)», «вербальні образи (verbal abuse)», «вербальна агресія (verbal aggression)», за результатами онлайн-моніторингу виокремила тематичні групи лексем, що є компонентами провокативних публікацій – «Національність, етнічна приналежність, раса», «Політична приналежність», «Соціальні маркери» (Чекштуріна, 2021, с. 288). Науковиця

констатує: «... формування усталеної психосемантичної моделі сприйняття суб'єктом світу як «свій» і «чужий», на цій основі розподіл людей на «своїх» і «чужих» відбувається в певному соціокомунікативному середовищі протягом життя, базуючись на культурних, політичних, соціальних стереотипах існування соціальної групи. Людина відчуває захист і підтримку певного товариства, так виправдовує власну агресивну комунікацію відстоюванням цінностей групи» (Чекштуріна, 2021, с. 289). Розуміння вербальної агресії з погляду психолінгвістики уможлиблює не лише аналіз її причин, а й напрацювання стратегій для ефективного контролю та запобігання конфліктогенним комунікативним тактикам.

Соціолінгвістика інтерпретує проблему вербальної агресії з погляду соціальних, культурних чинників, які впливають на мовну поведінку окремих мовців і соціальних груп. У цьому контексті мовленнєва агресія є не лише індивідуальною емоційною реакцією чи комунікативною тактикою, а відображає соціальні відносини, ідеологічні позиції, суспільний статус комунікантів, виконує функції щодо забезпечення соціальної ієрархії. Мовці з вищим соціальним статусом використовують засоби конфліктогенного спілкування для утримання своїх позицій, особи з нижчим статусом – для боротьби за повагу чи місце в соціальній ієрархії. В окремих соціальних групах (спортивні фанати, представники субкультур тощо) мовленнєва агресія є маркером належності до таких груп, засобом їх об'єднання і мобілізації. Історичні події засвідчують, що вербальна агресія часто була інструментом боротьби за соціальні зміни. Наразі громадські активісти, які захищають права меншин, також використовують агресивні мовні стратегії, зокрема провокаційні вислови, для привернення уваги до несправедливості або порушень прав людини. Мовленнєва агресія є соціально детермінованим явищем в умовах російсько-української війни. Г. Вусик проаналізувала корпус лексичних одиниць агресивної семантики в медіа за лютий–травень 2022 року, зокрема номени на позначення гніву, відрази, презирства, назви агресивних дій, зброї, засобів покарання, вульгарну лексику на позначення ворога, і висновкує: «Вербальна агресія як вид

емоційного реагування реалізується у формі словесних дій, мета яких завдати моральну шкоду об'єкту, а також словесного вираження негативних емоцій і почуттів» (Вусик, 2022, с. 26). У цьому випадку конфліктогенні комунікативні стратегії варто розглядати як ефективний засіб протидії ворогу.

Н. Кондратенко схарактеризувала інший вияв мовленнєвої агресії в соціальних мережах – актуалізацію етнічних гетеростереотипів. «Незважаючи на тенденцію до полікультурності і глобалізації в сучасному світі, виявлення негативного ставлення до представників інших етносів в агресивній формі має місце саме в побутовому, неформальному спілкуванні, тобто за умови, коли мовці не намагаються відповідати ідеалізованій моделі поведінки» (Кондратенко, 2019, с. 227). Подібними є причини зростання проявів мовленнєвої агресії у віртуальному спілкуванні, зокрема підліткових спільнот. За результатами анонімних анкетувань здобувачів вищої освіти щодо виявів вербальної агресії, проведених упродовж 2023 року, встановлено, що значна частина респондентів прямо чи опосередковано була об'єктом мовленнєвої агресії. Водночас «...констатуємо істотні лакуни в знаннях здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей щодо мовленнєвої агресії – 40 % респондентів не володіють інформацією про вербальне насильство у віртуальному просторі. Відповіді на запитання анкети зазвичай коректні, переважно однослівні, без розлогих міркувань, що пов'язуємо з небажанням студентів аналізувати образи, порушенням приватності тощо» (Кухар, 2023, с. 104).

Отже, з позицій соціолінгвістики конфліктогенну комунікацію в умовах складних суспільних процесів кваліфікують як складову тактики протистояння, засіб об'єднання навколо спільних цінностей, а її маркери – як стилістично марковані мовні одиниці (жаргонізми, сленгізми, інноваційні лексеми та неофраземи, іронічні та саркастичні висловлювання з прихованою агресією).

Використання медіа як основних каналів комунікації в сучасному світі зумовлює їх винятковий вплив на суспільну думку. Засоби масової інформації здатні формувати настрої в суспільстві або окремих спільнотах, використовуючи конфліктогенні мовні стратегії,

тому вони є платформами для поширення вербальної агресії і місцем її оприявлення. Упродовж кількох останніх років в мовознавчому дискурсі з'явилися дослідження комунікативних стратегій в англomовних медіа (Руденко, 2022; Сіваєва, 2024). «Журналісти, медіааналітики та філологи можуть використовувати отримані результати для підвищення рівня професійної компетентності, а також для розробки більш ефективних методів роботи з інформацією. Крім того, вивчення мовних стратегій допомагає розвивати критичне мислення у споживачів медіа, що є важливим в епоху фейкових новин та інформаційних війн» (Цепкало, 2024, с. 67). Дослідники виокремили домінуючі мовні стратегії сучасного медіадискурсу та специфіку їхнього впливу на аудиторію, зокрема маніпулятивні, наприклад, прийом вибірковості, коли подається суб'єктивний погляд на подію, спотворюється цілісна картина; доповнення інформації надлишковим емоційним контекстом, агресивною інтонацією для посилення впливу та мобілізації адресатів відповідних меседжів. У медіатекстах використовують різні засоби конфліктогенних комунікативних стратегій залежно від жанру, мети публікації та контексту. Частотними є прямі образи для приниження або дискредитації окремих осіб, спільнот чи ідей; для знецінення або висміювання використовують переважно сарказм, іронію, прикриваючи вербальну агресію жартівливою конотацією; стереотипи, мова ворожнечі, особливо відкриті погрози та насильницька риторика, маркують найвищі прояви токсичної комунікації. Використання засобів вербальної агресії в політичному медіадискурсі в умовах виборчих процесів чи суспільних криз посилює соціальну поляризацію аудиторії.

Конфліктогенні мовні стратегії активно використовують цифрові медіа, зважаючи на анонімність і масовий характер соціальних мереж, регулювати прояви мовленнєвої агресії в цьому середовищі чи запобігати їм неможливо. Аналізуючи семантико-стилістичні особливості інвектив, активно використовуваних у сучасних інтернет-виданнях, С. Форманова резюмує: «...вживання некодифікованої лексики в інтернеті (насамперед не тільки як виразного емоційного, епатажного засобу, але й як вияву вербальної агресії, примітивної форми афективного мовлення) у таких випадках не

лише дискредитує журналіста, який є автором того чи іншого матеріалу, але й знеособлює адресата – реального чи потенційного читача журналістського продукту, заперечує етичні норми й правила, що є прийнятними в суспільстві. Це лексика (найчастіше табуїрована суспільством), яка містить у своїй семантиці, експресивному забарвленні чи оцінному компоненті намір принизити, образити, зганьбити адресата мовлення чи третю особу в різкій і цинічній формі» (Форманова, 2018, с. 123–124).

Уважаємо, що поширення конфліктогенних мовних тактик у медіатекстах зумовлене глобальними суспільно-політичними змінами, російсько-українською війною та її трагічними наслідками, зростанням інформаційних потоків і їхнього впливу на велику аудиторію, трансформаційним процесами в сучасній українській мові та мовленні, зокрема спрощенні етикетних норм спілкування, створенні особливих комунікативних тональностей, у яких переважає агресія.

Вербальна комунікація в соціальних мережах, на форумах, у блогах, чатах, коментарі до постів, спілкування під час онлайн-ігор чи зустрічей кваліфікується як мережевий дискурс. Він має специфічні риси, пов'язані з глобальністю мереж, швидкістю поширення інформації та анонімністю учасників спілкування. Становлення соціальних мереж як інноваційного комунікативного простору супроводжується зростанням проявів вербальної агресії, що зумовлено зниженням загального рівня розвитку людської культури, умовами воєнного часу, неформальним обставинами спілкування (спонтанність, діалогічність, ситуативність, стислість, експресивність). Н. Волошинович наголошує: «Комп'ютерно-опосередкована комунікація стає дедалі значущою для повсякденної роботи та соціальної взаємодії. Багато інформаційних сайтів навмисно дають можливість користувачам висловлювати свої думки та міркування з приводу прочитаного і вводять функцію «Коментувати» або «Відповісти». Хоча така комунікація (міркування, обговорення та критичні зауваження) має низку переваг, слід зауважити, що дедалі більше дискусійні групи та електронне листування характеризуються агресивною та ворожою комунікативною поведінкою, що цілком слушно викликає побоювання щодо деструктивності

такого виду комунікації, оскільки комунікація з негативною конотацією має більш яскравий відгук. Саме тому в соцмережах і на сайтах популярних видань виникли такі експресивні форми інтернет-взаємодії, як тролінг, флеймінг, кіберпереслідування (кібербулінг), гомофобні коментарі» (Волошинович, 2016, с. 33).

Дослідники констатують, що прояви вербальної агресії в мережевому дискурсі кількісно та якісно переважають над використанням конфліктогенних комунікативних тактик у традиційних формах спілкування. Анонімність дозволяє користувачам відчувати себе безкарними, що часто призводить до використання більш образливих виразів, без візуального контакту з комунікантом важче усвідомити емоційний вплив власних слів, відсутність інтонації, міміки, жестів унеможлиблює коригування висловлювань. Масовість аудиторії онлайн-комунікації посилює масштаби й ефект психологічного впливу мовленнєвої агресії, ускладнює реагування на її прояви. Окремі зі згаданих вище способів вербальної агресії не мають аналогів у традиційних формах комунікації. Наприклад, тролінг – умисне провокування особи й маніпулювання нею для отримання емоційної або агресивної реакції, втягування в суперечку, конфлікт, кібербулінг – особлива форма агресії, регулярне психологічне насильство в мережі, що

реалізується у формі образ, приниження, погроз і маніпуляцій.

Використання конфліктогенних комунікативних тактик у мережевому дискурсі набуло загрозливих форм: ми є свідками реалізації кількох сценаріїв «комп'ютерних революцій», у яких тролінг і кібербулінг використали з політичною метою журналісти, громадські діячі, представники партій, релігійних спільнот тощо. Засоби вербальної агресії, зокрема мову ворожнечі, ефективно використовують в інформаційних та гібридних війнах тоталітарні режими.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. У нашій статті систематизовано основні підходи до аналізу мовленнєвої агресії, яку потрактовано як конфліктогенну комунікативну стратегію. Схарактеризовано феномен вербальної агресії з позицій комунікативної лінгвістики, теорій психолінгвістики та соціолінгвістики, визначено специфіку досліджень проявів мовленнєвої агресії в медіатекстах та мережевому дискурсі. Перспективу подальших досліджень убачаємо в конструюванні теоретичних моделей конфліктогенних мовних стратегій та в систематизації лексичних і граматичних маркерів агресії в повсякденному спілкуванні, у засобах масової інформації, у соціальних мережах.

Література

- Білоконенко, Л. А. (2015). *Український міжособистісний конфлікт*. Київ: Інтерсервіс, 335 с.
- Войцехівська, Н. К. (2018). *Конфліктний дискурс: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти*: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 404 с.
- Вусик, Г. Л. (2022). Вираження мовленнєвої агресії в українських масмедіа під час російсько-української війни. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство): зб. наук. праць*. Дрогобич, № 17, с. 23-27. <https://doi.org/10.24919/2663-6042.17.2022.4>
- Волошинович, Н. (2016). Мовленнєва агресія в інтернет-комунікації. *Актуальні питання іноземної філології*, № 4, с. 32-38. http://nbuv.gov.ua/UJRN/akrif_2016_4_8.
- Гуз, О. П. (2010). Особливості вираження вербальної агресії в масмедійному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія філологічна, вип. 13, с. 154-159.
- Ісакова, Т. О. (2016). Мова ворожнечі як проблема українського інформаційного простору. *Стратегічні пріоритети*. Серія «Політика», № 4, с. 90-97. <http://ippi.org.ua/sites/default/files/isakova.pdf>.
- Качмар, О. В. (2016). Вербальна агресія та шляхи її подолання. *Актуальні проблеми філософії та соціології: науково-практичний журнал / Голов. ред. Д. В. Яковлев; Національний університет «Одеська юридична академія»*. Одеса, вип. 12, с. 55-57. <https://hdl.handle.net/11300/11889>

- Кондратенко, Н. В. (2019). Вербальна агресія у спілкуванні в соціальних мережах: актуалізація етнічних гетеростереотипів. *Записки з українського мовознавства*. вип. 26(2), с. 227-233. http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2019_26%282%29_29
- Кузик, О. А. (2019). *Когнітивні та комунікативні особливості мовленнєвої агресії в політичному дискурсі (на матеріалі електронних видань США і Великої Британії)*. (Дис. канд. філол. наук). Львів, 296 с.
- Кухар, Н. І. (2023). Вербальні вияви агресії в соціальних мережах (на матеріалі анкетування здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: збірник наукових праць, вип. 36, с. 99-106. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2022-36-99-106>
- Кухар, Н. & Гандзюк, В. (2023). Вербальні вияви агресії в соціальних мережах (на матеріалі анкетування здобувачів спеціальності «Журналістика») *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: збірник наукових праць, вип. 37, с. 111-120. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-111-119>.
- Руденко, Н. (2022). *Сугестія як засіб формування громадської думки в сучасних англomовних інтернет-виданнях: інформаційно-комунікаційні стратегії та способи їх реалізації*. (Дис. док. філ. в галузі журналістики). Суми, 235 с.
- Сіваєва, О. (2024). *Вербалізація HEALTH в англomовному медійному дискурсивному просторі*. (Дис. док. філ. в галузі філології). Київ, 302 с.
- Сліпецька, В. Д. (2013). Негатив у комунікації, чи маніпулятивні стратегії і тактики конфліктного спілкування: дослідницькі постулати і перспективи. *Вісник Житомирського державного університету, вип. 3(69). Філологічні науки*, с. 287-290. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9813>
- Форманова, С. В. (2018). Інвектива в сучасних інтернет-виданнях. *Young Scientist*, вересень, № 9, с. 121-124. <https://goo.su/5Yv9>
- Форманова, С. В. (2012). Інвективи в українській мові. Монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 336 с.
- Чекштуріна, В. М. (2021). Соціокомунікаційний аналіз феномена мови ворожнечі в інтернет-середовищі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, том 32 (71), № 4, с. 284-290. DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-3/47>
- Цепкало, Т. О. (2024). Мовні стратегії в медійному дискурсі: аналіз та інтерпретація. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, вип. 38, с. 65-71. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-38-08>
- Швелідзе Л. Д. (2021). *Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української та англійської мов)*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Вінниця, 22 с.

References

- Bilokononko, L. A. (2015). *Ukrainskyi mizhosobystisnyi konflikt* [Ukrainian interpersonal conflict]. Kyiv: Interservis, 335 s. (in Ukrainian).
- Voitsekhivska, N. K. (2018). *Konfliktnyi dyskurs: strukturno-semantychnyi i komunikatyvno-prahmatychnyi aspekty* [Conflict discourse: structural-semantic and communicative-pragmatic aspects]. Monohrafiia. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 404 s. (in Ukrainian).
- Vusyk, H. L. (2022). *Vyrazhennia movlennievoi ahresii v ukrainskykh masmedia pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny* [Expression of verbal aggression in the Ukrainian mass media during the Russian-Ukrainian war]. *Naukovyi visnyk Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*: zb. nauk. prats. Drohobych, № 17, 23-27. <https://doi.org/10.24919/2663-6042.17.2022.4> (in Ukrainian).
- Voloshynovych, N. (2016) *Movlennieva ahresiiia v internet-komunikatsii* [Verbal aggression in Internet communication]. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*, № 4, 32-38. http://nbuv.gov.ua/UJRN/akpif_2016_4_8. (in Ukrainian).
- Huz, O. P. (2010). *Osoblyvosti vyrazhennia verbalnoi ahresii v masmediinomu dyskursi* [Peculiarities of the expression of verbal aggression in mass media discourse]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. *Seriia filolohichna*, vyp. 13, 154-159. (in Ukrainian).
- Isakova, T. O. (2016). *Mova vorozhnechi yak problema ukrainskoho informatsiinoho prostoru* [Hate speech as the problem of Ukrainian information space]. *Stratehichni priorytety. Serii «Polityka»*, № 4, 90-97. <http://ippi.org.ua/sites/default/files/isakova.pdf>. (in Ukrainian).

- Kachmar, O. V. (2016). Verbalna ahresiia ta shliakhy yii podolannia [Verbal aggression and its possible solutions]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii: nauково-praktychnyi zhurnal / Holov. red. D. V. Yakovlev; Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia»*. Odesa, vyp. 12, s. 55-57. <https://hdl.handle.net/11300/11889> (in Ukrainian).
- Kondratenko, N. V. (2019). Verbalna ahresiia u spilkuvani v sotsialnykh merezhakh: aktualizatsiia etnichnykh heterostereotypiv [Verbal aggression in communication in social networks: actualization of ethnic heterostereotypes]. *Opera in linguistica ukrainiana*, vyp. 26(2), 227-233. http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2019_26%282%29_29 (in Ukrainian).
- Kuzyk, O. A. (2019). *Kohnityvni ta komunikatyvni osoblyvosti movlennievoi ahresii v politychnomu dyskursi (na materialii elektronnykh vydan SSHA i Velykoi Brytanii)* [Cognitive and Communicative Peculiarities of Speech Aggression in Political Discourse (based on electronic editions of the United States and Great Britain)]. (PhD Thesis). Lviv, 296 s. (in Ukrainian).
- Kukhar, N. I. (2023). Verbalni vyjavy ahresii v sotsialnykh merezhakh (na materialii anketuvannia zdobuvachiv vyshchoi osvity pedahohichnykh spetsialnostei) [Verbal manifestations of aggression in social networks (based on the questionnaire materials of higher education applicants of teaching specialties)]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): zbirnyk naukovykh prats*, vyp. 36, 99-106. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2022-36-99-106> (in Ukrainian).
- Kukhar, N. & Handziuk, V. (2023). Verbalni vyjavy ahresii v sotsialnykh merezhakh (na materialii anketuvannia zdobuvachiv spetsialnosti «Zhurnalistyka») [verbal manifestations of aggression in social networks (based on the questionnaire materials of higher education students majoring in "Journalism")]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): zbirnyk naukovykh prats*, vyp. 37, 111-120. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-111-119>. (in Ukrainian).
- Rudenko, N. (2022). *Suhestiia yak zasib formuvannia hromadskoi dumky v suchasnykh anhlomovnykh internet-vydanniakh: informatsiino-komunikatsiini stratehii ta sposoby yikh realizatsii* [Suggestion as a means of public opinion shaping in modern English-language internet editions: information and communication strategies and ways to implement them]. (PhD Thesis). Sumy, 235 s. (in Ukrainian).
- Sivaieva, O. (2024). *Verbalizatsiia HEALTH v anhlomovnomu mediinomu dyskursyvnomu prostori* [Verbalization of HEALTH in English-language media discourse space]. (PhD Thesis). Kyiv, 302 s. (in Ukrainian).
- Slipetska, V. D. (2013). Nehativ u komunikatsii, chy manipulyativni stratehii i taktyky konfliktnoho spilkuvannia: doslidnytski postulaty i perspektyvy [Negative in the Communication, or Manipulative Strategies and Tactics of the Conflict Communication: Investigation Postulates and Perspectives]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu*, vyp. 3(69). *Filolohichni nauky*, s. 287-290. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9813> (in Ukrainian).
- Formanova, S. V. (2018). Invektyva v suchasnykh internet-vydanniakh [Invective in modern internet issues]. *Young Scientist*, № 9.1 (61.1) • September, s. 121-124. <https://goo.su/5Yv9> (in Ukrainian).
- Formanova, S. V. (2012). *Invektyvy v ukrainskii movi* [Invectives in the Ukrainian language]. Monohrafiia. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho, 336 s. (in Ukrainian).
- Chekshturina, V. M. (2021). Sotsiokomunikatsiinyi analiz fenomena movy vorozhnechi v internet-seredovyshchi [Socio-communicative analysis of the phenomenon of hate speech in the internet environment]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*, tom 32 (71), № 4, 284-290. DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-3/47> (in Ukrainian).
- Tsepkalo, T. O. (2024). Movni stratehii v mediinomu dyskursi: analiz ta interpretatsiia [Linguistic strategies in media discourse: analysis and interpretation]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, vyp. 38, 65-71. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-38-08> (in Ukrainian).
- Shvelidze L. D. (2021). *Movni zasoby realizatsii komunikatyvnykh stratehii u dyskursi sotsialnykh merezh (na materialii ukrainskoi ta anhliiskoi mov)* [Linguistic Means of Implementation of Communicative Strategies in the Social Media Discourse (Based on the Ukrainian and English Languages)]. (PhD Thesis Abstract). Vinnytsia, 22 s. (in Ukrainian).

Автор

Ніна Кухар, кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови
e-mail: gulevich.nina68@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9293-6804>

Author

Nina Kukhar, Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Department of the Ukrainian
Language,
e-mail: gulevich.nina68@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9293-6804>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Conflict of Interests

The author declares that she has no conflict of interest